

Zorgen over het pensioen

FINANCIEEL

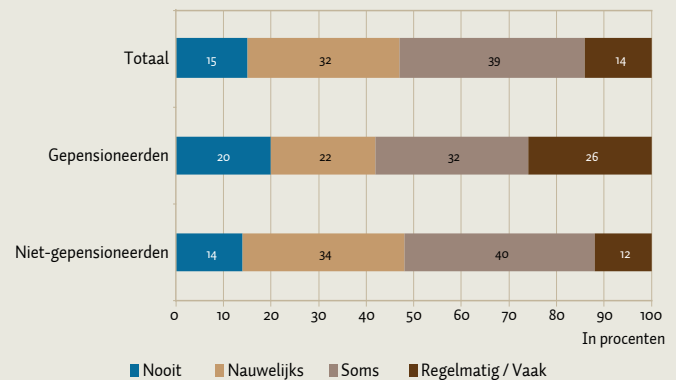
De AFM heeft in het voorjaar van 2012 een groot onderzoek verricht onder ruim 400 consumenten, waarin vragen werden gesteld met betrekking tot het pensioen. Op de vraag naar de mate waarin men zich wel eens zorgen maakt over het pensioen, gaf 14 procent van de respondenten aan zich regelmatig tot vaak zorgen te maken, terwijl 39 procent aangaf zich soms zorgen te maken (figuur). Uitsplitsing in gepensioneerden en niet-gepensioneerden blijkt er een groot verschil te zijn in de mate van bezorgdheid. Van de gepensioneerden maakt 26 procent zich regelmatig tot vaak zorgen over het pensioen. Bij niet-gepensioneerden ligt dit percentage aanzienlijk lager, namelijk 12 procent. Ook uitsplitsing naar opleidingsniveau legt verschillen bloot. Van de hoogopgeleiden geeft 6 procent aan zich regelmatig tot vaak zorgen te maken over hun pensioen, tegenover 18 en 15 procent van de lager- respectievelijk middelbaar-opgeleiden. In de drie onderzoeken in de periode van het eerste kwartaal van 2011 tot en met het tweede kwartaal van 2012 is het aantal personen dat zich soms tot vaak zorgen maakt redelijk gelijk gebleven rond de 50 procent.

In het onderzoek werd ook gevraagd of de respondent denkt dat zijn pensioen zijn waarde behoudt door mee te stijgen met de loon- of prijsontwikkelingen. Uit de antwoorden blijkt een groot verschil in inzicht tussen gepensioneerden en niet-gepensioneerden. Ongeveer een kwart van de gepensioneerden geeft aan dat het pensioen zeker niet geïndexeerd is, terwijl dat voor 9 procent van de niet-gepensioneerden geldt. Ook bij deze vraag is opleidingsniveau een belangrijke factor. Hoogopgeleiden hebben zich vaker verdiept in het pensioen en weten dan ook

vaker dat hun pensioen wel of niet geïndexeerd is.

Ruim de helft van de gepensioneerden heeft uiteindelijk geen moeite om financieel rond te komen. Daarentegen geeft 9 procent aan niet voldoende pensioen te ontvangen om financieel rond te komen en een of meer financiële producten te hebben afgesloten om het pensioen mee aan te vullen. ■ **MARK POOTERS (AFM)**

Mate van bezorgdheid over het pensioen

Bron: AFM Consumentenmonitor voorjaar 2012

Structuur van overheidsschuld verandert door crisis

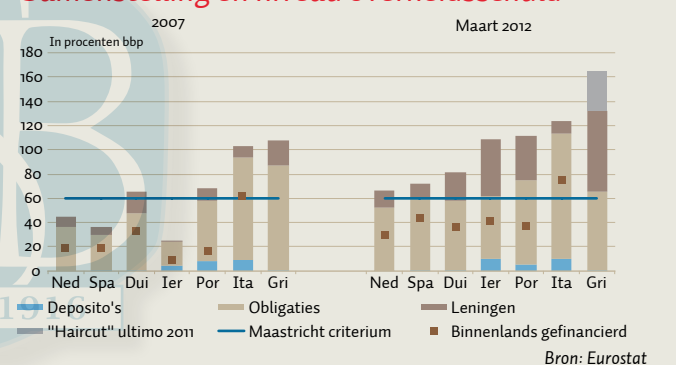
MONETAIR

De figuur toont de overheidsschuld van enkele eurolanden. De linkerhelft op het moment vlak vóór het uitbreken van de crisis en de rechterhelft het eerste kwartaal van 2012. In 2007, het linkerdeel van de figuur, voldeden Nederland, Spanje en Ierland ruimschoots aan het Maastrichtcriterium dat bepaalt dat de overheidsschuld niet hoger dan 60 procent van het bbp mag zijn. Ierland voldeed zelfs zeer comfortabel met 25 procent van het bbp.

De staatsschuld van Griekenland, Italië en Portugal, maar ook van Duitsland, was echter te hoog. De Griekse en Italiaanse schulden waren zelfs groter dan het bbp. Toch was de financiering van deze schulden geen probleem. Obligatieleningen, die op dat moment meer dan 80 procent van de schuld van deze landen dekten, konden tegen vrijwel dezelfde rente als die van de meest kredietwaardige eurolanden worden geplaatst. In het voorjaar van 2012 is het beeld volkomen anders. Van alle zeventien eurolanden hebben alleen vijf kleinere landen (Estland, Luxemburg, Slowakije, Slovenië en Finland) nog een schuldniveau beneden het Maastrichtcriterium. De Spaanse, Italiaanse, Portugese, Griekse en Ierse schulden zijn gedurende de crisis fors gestegen. Omdat de toegang tot de kapitaalmarkten slechts tegen zeer hoge kosten mogelijk is, zijn deze landen aangewezen op de leningen afkomstig van banken en andere euro-overheden. Vooral in Ierland, Portugal en Griekenland is dit deel van de schuld dan ook flink toegenomen. In het Ierse geval lijkt recent het marktvertrouwen in hun kredietwaardigheid weer terug te keren. Opvallend is dat in Italië de schuldfinanciering voor het grootste deel nog door middel van obligaties heeft kunnen plaatsvinden, ondanks de fors

stijgende rentekosten. Dit komt mogelijk omdat in dit land een groot deel van de schuld, meer dan 60 procent, binnen de landsgrenzen wordt gefinancierd. In Nederland is dat 45 procent en in Finland maar 20 procent. In Italië is het aandeel van gezinnen in de staatsschuld met bijna 16 procent zelfs het hoogst van alle eurolanden. In Finland en Nederland is dat circa 1 procent. In het Griekse geval hebben private houders van Griekse obligatieschuld afgesproken om een deel van deze schulden kwijt te schelden. Deze *haircut* was bedoeld om de Griekse schuldenlast, die toen 165 procent bbp bedroeg, te verlichten en een faillissement te voorkomen. Door een scherp dalend bbp is het Griekse schuldpercentage echter minder afgenomen dan beoogd. ■ **MARTIN ADMIRAAL (DNB)**

Samenstelling en niveau overheidsschuld

Bron: Eurostat

De auteur heeft verklaard dit artikel alleen te publiceren in ESB en niet elders te publiceren in wat voor medium dan ook. Het is wel toegestaan om het artikel voor eigen gebruik en voor publicatie op een intranet van de werkgever van de auteur aan te wenden.

Nooit op training of cursus

Er is beleidsmatig veel aandacht voor een leven lang leren. In de economische literatuur wordt veelvuldig gewezen op het rendement van cursussen en trainingen in termen van het tegengaan van depreciatie van menselijk kapitaal, het verhogen van de kans op een baan, de employability, het loon en de bedrijfsproductiviteit. Uit de Leven Lang Leren-enquête van de ROA in 2010 blijkt dat 54 procent van de werkkenden een of meerdere cursussen of trainingen had gevolgd in de

twee jaar voorafgaand aan de enquête. Verder heeft 27 procent langer geleden cursussen of trainingen gevolgd. Er is dus een harde kern van een op de vijf werkkenden (19 procent), die gedurende de loopbaan nog nooit een cursus of training heeft gevolgd. Het gaat hier vooral om laagopgeleiden en werkkenden in de sectoren horeca, handel en cultuur. Het percentage werkkenden dat nooit een cursus of training heeft gevolgd verschilt verrassend weinig als op leeftijd wordt uitgesplitst. Het zou kunnen dat werkkenden die nooit trainen dit niet doen omdat zij niet gemotiveerd zijn. Het zou echter ook kunnen dat werkkenden geen training aangeboden krijgen door hun werkgever of dat zij werkzaam zijn in functies waar het niet noodzakelijk is om hun competenties door bijscholing op peil te houden. Uit analyse blijkt dat motivatie om te leren en zelfregulering kunnen verklaren waarom werkkenden nooit aan training deelnemen. Werkkenden die wel aan training doen of dit langer dan twee jaar geleden hebben gedaan, verschillen echter niet van elkaar wat motivatie betreft. Werkkenden van wie de werkgever een personeelsbeleid voert dat sterk gericht is op de ontwikkeling van menselijk kapitaal zijn minder vaak te vinden in de groep die nooit training heeft gevolgd. Hetzelfde geldt als zij werkzaam zijn in een baan die een sterk beroep doet op menselijk kapitaal. Maar het belang van motivatie als verklarende factor boet nauwelijks aan kracht in wanneer gecontroleerd wordt voor deze factoren. Vanuit het perspectief van een duurzame inzetbaarheid is dit wel duidelijk een risicogroep. Werkkenden die nooit trainen zullen immers moeilijker in staat zijn om ander werk te krijgen als ze zich op een gegeven moment in hun loopbaan niet meer in hun huidige functie kunnen handhaven. ■ **DIDIER FOUARGE** (ROA)

Marginale effecten van multinomiaal model voor training, N=957

Referentie: Heeft training gevolgd in afgelopen twee jaar	Model 1		Model 2	
	Heeft training gevolgd, maar langer dan twee jaar geleden	Heeft nooit training gevolgd	Heeft training gevolgd, maar langer dan twee jaar geleden	Heeft nooit training gevolgd
Motivatie om te leren	-0,018	-0,066***	-0,016	-0,050***
Zelfregulering	-0,004	-0,036***	-0,002	-0,024**
Mate waarin personeelsbeleid gericht is op de ontwikkeling van menselijk kapitaal	Nee	Nee	-0,016	-0,052***
Mate waarin het werk een beroep doet op menselijk kapitaal	Nee	Nee	-0,009	-0,052***
Controlevariabele	Ja	Ja	Ja	Ja

*/**/** Significant op respectievelijk tien-, vijf- en eenprocentniveau

Succesvol jongerenwerk

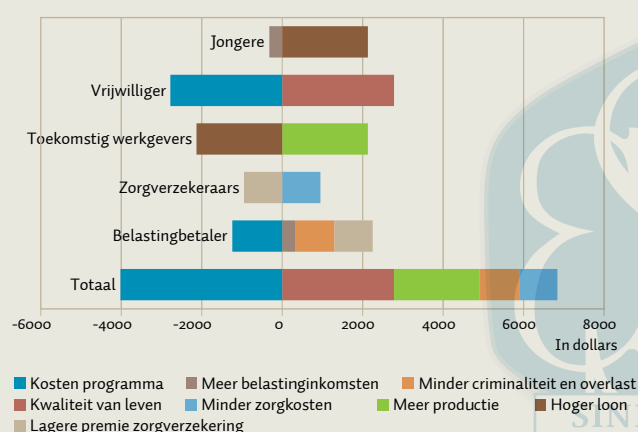
De effecten van door de gemeenten gefinancierde jongerenwerkactiviteiten worden in Nederland nauwelijks gemeten. Dit terwijl de effecten van het mentorprogramma Big Brothers Big Sisters uit de Verenigde Staten wel bekend zijn. Het programma koppelt een getrainde volwassene vrijwilliger voor een jaar aan een jongere tussen de 5 en 18 jaar uit een eenoudergezin en zorgt voor supervisie. Het programma is gericht op het voorkómen van risicovol gedrag en kan goed binnen het

Nederlandse jongerenwerk worden uitgevoerd. De figuur laat zien dat voor de samenleving als geheel de baten van het programma per deelnemende jongere hoger zijn dan de kosten. In de overige horizontale balken wordt voor verschillende groepen die direct of indirect bij het programma zijn betrokken aangegeven wat hun kosten en baten per jongere zijn.

De directe kosten van het programma bedragen 1240 dollar per jongere en worden betaald door de belastingbetaler. De vrijwilliger ontmoet de jongere meerdere keren per maand en levert dus vrije tijd in. Het verlies aan vrije tijd is een kostenpost, maar het programma geeft de vrijwilliger een betere kwaliteit van leven. De kosten-batenanalyse veronderstelt dat deze baten de kosten volledig compenseren.

Het programma leidt tot minder roken, alcohol- en drugsgebruik. Dit is goed voor de gezondheid van de jongere, maar ook voor de belastingbetaler omdat de kosten van de gezondheidszorg met 950 dollar per jongere dalen. Dit is een voordeel dat de zorgverzekeraar doorgeeft aan de consument in de vorm van lagere premies. Minder alcohol- en drugsgebruik leiden tot minder criminaliteit, wat gunstig is voor de maatschappij. Deze baten tellen op tot 980 dollar en komen terecht bij de belastingbetaler. Verder presteren jongeren beter op school: ze verzuimen minder en halen hogere cijfers. In de toekomst vertaalt dit zich in een betere positie op de arbeidsmarkt. Over een werkend leven gaat het inkomen van de jongere er 2130 dollar op vooruit. Dit is niet alleen gunstig voor de jongere zelf maar ook voor de belastingbetaler omdat jongeren minder afhankelijk zijn van een uitkering en meer belasting betalen, wat de belastingdruk verlaagt.

Kosten en baten Big Brothers Big Sisters

Bron: SEO-rapport, 2011(3)

■ **CAROLINE BERDEN** (SEO ECONOMISCH ONDERZOEK)

De auteur heeft verklaard dit artikel alleen te publiceren in ESB en niet elders te publiceren in wat voor medium dan ook. Het is wel toegestaan om het artikel voor eigen gebruik en voor publicatie op een intranet van de werkgever van de auteur aan te wenden.